

presenteren het materiaal en vormen zo een aanvulling op de studie-editie, waarin de uitgever op basis hiervan een zo goed mogelijke tekst presenteert, die weer ten grondslag kan liggen aan vele soorten onderzoek. Juist omdat de eerder genoemde studie van Burgers in boekvorm voorhanden is, had ook de studie-editie elektronisch gepubliceerd kunnen worden. Aangezien het aangenamer is van papier te lezen dan van het scherm, zou dit waarschijnlijk tot veel milieu-onvriendelijk geprint leiden. De keuze voor verschillende media lijkt mij dus toe te juichen.

Renée Nip

A. Barlandus, *De Kroniek van de hertogen van Brabant door Adrianus Barlandus. Vertaling, inleiding en voortzetting*, A.-J. Bijsterveld, ed. ('s-Hertogenbosch: Adr. Heinen, Stichting Archeologie, bouwhistorie en cultuur, 2004, 320 blz., ISBN 90 70706 73 3).

In 1526 verscheen de *Rerum gestarum a Brabantiae ducibus historia* van Adrianus Barlandus. Hij beschreef in dit werk de geschiedenis van het hertogdom Brabant vanaf Pepijn I in de achtste eeuw tot en met Karel V van Habsburg, die in genoemd jaar de hertogstiel bezat. De ordening door middel van regeringsjaren van vorsten was sinds de dertiende eeuw gebruikelijk in de Brabantse historiografie, maar toch brak Barlandus op een aantal punten met de traditie. Hij sloeg namelijk de hertogen van Lotharingen en de graven van Leuven en Brussel over, omdat hij de bronnen over deze vorsten onbetrouwbaar achtte. Barlandus creëerde zodoende een 'gat' van 840 tot 1095 in zijn verhaal. Bovendien gaf hij zijn kroniek een moraliserend karakter door veel aandacht te schenken aan het karakter en de voorbeeldige daden van de hertogen, wat voordien evenmin gangbaar was.

De onderhavige uitgave bevat een vertaling van deze uitzonderlijke kroniek van Barlandus door Michiel Verweij en twee toevoegingen. Arnoud-Jan Bijsterveld geeft een opsomming van de weggelaten hertogen van Lotharingen en de graven van Leuven en Brussel. Luc Duerloo beschrijft alle hertogen vanaf Filips II tot Filip van België, want de kroonprins draagt formeel de titel hertog van Brabant. Deze 'nieuwe versie' van de kroniek in drie delen wordt voorafgegaan door een inleiding van Sjoerd Bijker en Robert Stein over de geschiedschrijving van Brabant tot in de zestiende eeuw, met uiteraard alle aandacht voor Barlandus en zijn *Rerum gestarum*. Tevens bevat de uitgave een beschrijving van de hertogenbeelden op de Sint Jan in 's-Hertogenbosch van de hand van Harry Boekwijt en Ronald Glaudemans. Zij geven met name allerlei bijzonderheden over de 'reconstructie' van deze beelden van Jan Mosmans in het begin van de twintigste eeuw. Het boek is rijk geïllustreerd met portretten en beelden van de hertogen van Brabant uit hun eigen tijd of die uit latere eeuwen.

Met zoveel bestanddelen is het belang van deze uitgave voor de hedendaagse wetenschapper lastig aan te geven. Centraal moet de vertaling van de kroniek van Barlandus staan, want dit werk is immers nooit eerder in moderne vorm uitgegeven. De aanvullingen op de kroniek voor 840-1095 en 1526-heden laat ik buiten beschouwing: het zijn korte biografieën gebaseerd op bekende gegevens uit de historische literatuur. Het stuk over de beelden van de Sint Jan is beduidend interessanter, want hier worden wel nieuwe gegevens gepresenteerd.

Adrianus Barlandus (1486-1538) was afkomstig uit Zeeland, maar hij was vanaf 1501 steeds verbonden aan de universiteit van Leuven in Brabant. Hier werd hij in 1526 *rhetor publicus* ofwel hoogleraar welsprekendheid. Hij schreef zo'n vijftig werken op letterkundig, historiografisch, moralistisch en literair gebied. Zijn negen geschiedwerken handelen (onder meer) over Romeinse koningen en keizers, de graven van Holland, de bisschoppen van Utrecht en de dogen van Venetië, terwijl in zijn *Rerum gestarum a Brabantiae ducibus historia* dus de hertogen van Brabant centraal staan. Dit werk beleefde na de dood van Barlandus in de zestiende en zeventiende eeuw diverse herdrukken. Bijker en Stein stellen dat Barlandus zich hoofdzakelijk baseerde op de werken van Forliviensis, Gaguin en Sebellicus en op de *Alderexcellenste cronijke* en de *Divisiechroniek*, allemaal verschenen tussen circa 1481 en 1517. Barlandus noemt zelf overigens nog Agricola (164), Volterra (174) en Barbaro (190).

De vertaling van Verweij is goed leesbaar, maar de Latijnse oertekst wordt soms node gemist. Barlandus heeft het op pagina 161 over koning Edward als 'de schoonvader van hertog Karel' (moet zijn: de zwager) en op pagina 163 over de 'kleinzonen van Arnold' (in werkelijkheid een kleinzoon en kleindochter). Men vraagt zich af welke Latijnse termen hier oorspronkelijk werden gebruikt. Ook het geboortjaar van Karel de Stoute op pagina 150 (1434 in plaats van 1433) en het jaar van het huwelijk van Maria van Bourgondië en Maximiliaan van Oostenrijk op pagina 182 (1479 in plaats van 1477) zijn onjuist. Is hier sprake van drukfouten? Wat Verweij wel kan worden aangerekend, is dat hij niet consequent de dateringen met heiligendagen oplost (zie bijvoorbeeld pagina 125, 137, 138, 158, 171 en 196).

Volgens Bijker en Stein wordt Barlandus beschouwd als één van de belangrijkste humanisten uit de Nederlanden. Zij noemen hem 'niet zozeer een oorspronkelijk schrijver, eerder populariseerde en verspreidde hij het werk van anderen: de didactiek zat hem in het bloed.'¹² De uitgave van zijn kroniek was op basis van de gepresenteerde feiten niet nodig geweest, want het werk is goed beschouwd niet meer dan een compilatie van diverse gedrukte kronieken, aangevuld met wat persoonlijke herinneringen van de auteur. Maar het blijft natuurlijk wel interessant hoe Barlandus zijn betoog ordent en welke zaken hij wel en welke hij niet vermeldt. Als illustratie van de historische kennis en belangstelling van een laat-middeleeuws academicus uit Leuven is het werk zeker de moeite waard, al zou een index op persoons- en plaatsnamen wel handig geweest zijn om de tekst snel door te kunnen werken.

Michel van Gent

J. Kuys, *Kerkelijke organisatie in het middeleeuwse bisdom Utrecht* (Nijmegen: Valkhof Pers, 2004, 293 blz., € 25,-, ISBN 90 5625 172 4).

De auteur van dit werk heeft velen een dienst verleend. Het was zijn nadrukkelijke bedoeling het bekende, uit 1951 daterende handboek van Nolet en Boeren (*Kerkelijke instellingen in de Middeleeuwen*) te vervangen door een *up-to-date* en voor een breder publiek bestemd hulpmiddel en het resultaat is zeer bruikbaar. Het boek is echter beperkt tot het bisdom Utrecht. Dit komt de helderheid wellicht ten goede omdat 'de verschillen tussen de [aangrenzende] bisdommen groot' kunnen zijn, zoals Kuys opmerkt, maar laat anderzijds forse delen van het huidige Nederland

Adrianus Barlandus (1486-1538) was afkomstig uit Zeeland, maar hij was vanaf 1501 steeds verbonden aan de universiteit van Leuven in Brabant. Hier werd hij in 1526 *rhetor publicus* ofwel hoogleraar welsprekendheid. Hij schreef zo'n vijftig werken op letterkundig, historiografisch, moralistisch en literair gebied. Zijn negen geschiedwerken handelen (onder meer) over Romeinse koningen en keizers, de graven van Holland, de bisschoppen van Utrecht en de dogen van Venetië, terwijl in zijn *Rerum gestarum a Brabantiae ducibus historia* dus de hertogen van Brabant centraal staan. Dit werk beleefde na de dood van Barlandus in de zestiende en zeventiende eeuw diverse herdrukken. Bijker en Stein stellen dat Barlandus zich hoofdzakelijk baseerde op de werken van Forliviensis, Gaguin en Sebellicus en op de *Alderexcellenste cronijke* en de *Divisiechroniek*, allemaal verschenen tussen circa 1481 en 1517. Barlandus noemt zelf overigens nog Agricola (164), Volterra (174) en Barbaro (190).

De vertaling van Verweij is goed leesbaar, maar de Latijnse oertekst wordt soms node gemist. Barlandus heeft het op pagina 161 over koning Edward als 'de schoonvader van hertog Karel' (moet zijn: de zwager) en op pagina 163 over de 'kleinzonen van Arnold' (in werkelijkheid een kleinzoon en kleindochter). Men vraagt zich af welke Latijnse termen hier oorspronkelijk werden gebruikt. Ook het geboortjaar van Karel de Stoute op pagina 150 (1434 in plaats van 1433) en het jaar van het huwelijk van Maria van Bourgondië en Maximiliaan van Oostenrijk op pagina 182 (1479 in plaats van 1477) zijn onjuist. Is hier sprake van drukfouten? Wat Verweij wel kan worden aangerekend, is dat hij niet consequent de dateringen met heiligendagen oplost (zie bijvoorbeeld pagina 125, 137, 138, 158, 171 en 196).

Volgens Bijker en Stein wordt Barlandus beschouwd als één van de belangrijkste humanisten uit de Nederlanden. Zij noemen hem 'niet zozeer een oorspronkelijk schrijver, eerder populariseerde en verspreidde hij het werk van anderen: de didactiek zat hem in het bloed.'¹² De uitgave van zijn kroniek was op basis van de gepresenteerde feiten niet nodig geweest, want het werk is goed beschouwd niet meer dan een compilatie van diverse gedrukte kronieken, aangevuld met wat persoonlijke herinneringen van de auteur. Maar het blijft natuurlijk wel interessant hoe Barlandus zijn betoog ordent en welke zaken hij wel en welke hij niet vermeldt. Als illustratie van de historische kennis en belangstelling van een laat-middeleeuws academicus uit Leuven is het werk zeker de moeite waard, al zou een index op persoons- en plaatsnamen wel handig geweest zijn om de tekst snel door te kunnen werken.

Michel van Gent

J. Kuys, *Kerkelijke organisatie in het middeleeuwse bisdom Utrecht* (Nijmegen: Valkhof Pers, 2004, 293 blz., € 25,-, ISBN 90 5625 172 4).

De auteur van dit werk heeft velen een dienst verleend. Het was zijn nadrukkelijke bedoeling het bekende, uit 1951 daterende handboek van Nolet en Boeren (*Kerkelijke instellingen in de Middeleeuwen*) te vervangen door een *up-to-date* en voor een breder publiek bestemd hulpmiddel en het resultaat is zeer bruikbaar. Het boek is echter beperkt tot het bisdom Utrecht. Dit komt de helderheid wellicht ten goede omdat 'de verschillen tussen de [aangrenzende] bisdommen groot' kunnen zijn, zoals Kuys opmerkt, maar laat anderzijds forse delen van het huidige Nederland